

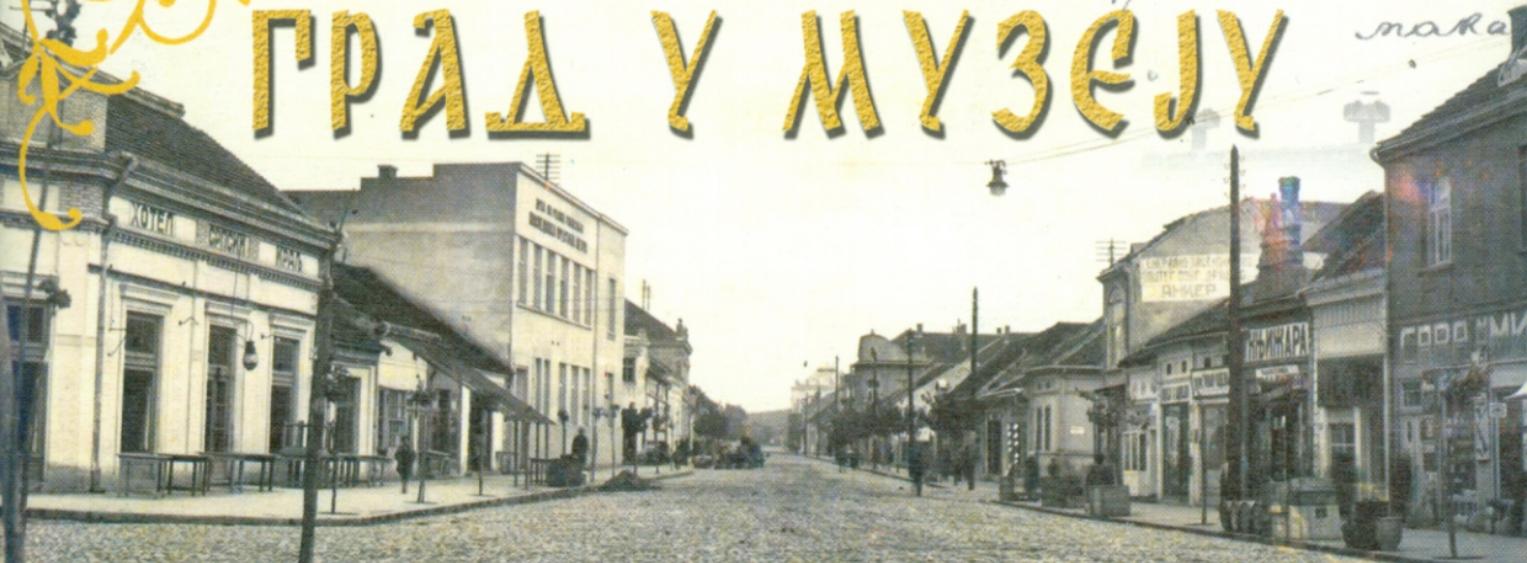

ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ
ЈАГОДИНА

ГРАД У МУЗЕЈУ

Заштито се чини да
Мислиш да ја истр
очекујеш од таје

мака

Разгледнице Јагодине 1901-1940
из збирке Завичајног музеја Јагодина

У збирци разгледница Завичајног музеја у Јагодини чува се 320 разгледница штампаних до Другог светског рата, издавача из Србије, бивших југословенских република и европских земаља. За нас су најзначајније оне са мотивима из Јагодине, којих у збирци има 116. Музеј поседује и разгледнице Јагодине настале у другој половини XX века које овом приликом нису обухваћене.

Разгледнице, односно илустроване поштанске карте, су штампане слике најчешће формата 9 x 14 им са на полеђини устаљеним рубрикама за адресу примаоца и простором за саопштење. Предходе им саобраћајне карте које су у Србији пуштене у оптицај 1873. год., а априла 1881. замењују их поштанске дописне карте-дописнице. Саобраћајне и дописне карте су од почетка биле службена издања државних пошта, док је настанак разгледница резултат приватне иницијативе. У литератури се наводи више имена за која се везује појава разгледница и за сада је неизвесно да ли је прва штампана разгледница настала захваљујући Аугусту Шварцу из Олденбурга у Немачкој, Леону Беснарду из Сил Ле Жиљамеа у Француској или, што је за нас најзанимљивије, геодетском официру Петру Манојловићу који је из Беча послao у Србобран прву штампану разгледницу.

Још увек се са сигурношћу није утврдила година објављивања прве разгледнице у Србији, међутим оно што је сигурно то је да су се оне појавиле пре јуна 1897. када је у Поштанско - телеграфском веснику објављен факсимил „Правилника за израду дописних карата од стране приватних лица“, где су тачно прописани услови које треба да задовољи сваки издавач разгледница. За сада најстарија датирана разгледница Јагодине из збирке Завичајног музеја потиче из 1901. год. и издање је јагодинског књижара Димитрија Аранђеловића.

Овом приликом представљена је само збирка разгледница Завичајног музеја, а прегледом приватних колекција у наредном периоду настојаће се да се створи целовит увид у развој издавања разгледница у Јагодини.

Јагодински издавачи користе технику светлоштампе и аутотипије (једнобојне или вишебојне), црно-беле разгледнице некада се тонирају плаво, зелено и смеђе или су ручно колорисане акварелима и то шематски са црвеном и зеленом бојом. После Првог светског рата појављују се и разгледнице умножаване фотографским поступком на правој фотографској хартији са поделом реверса за адресу и саопштење. Што се реверса разгледница тиче, све до 1905. год. се израђују само за адресу, док су се саопштења писала на аверсу на коме је мотив заузимао две трећине простора. После 1905. мотив заузима читав простор аверса, а реверс се дели на део за саопштење и део за адресу.

Код јагодинских издавача су скоро искључиво присутне топографске разгледнице које обухватају панораме града, ведуће појединих делова града, улице, појединачне грађевине, споменике и сл. Изузетак чине две разгледнице штампане поводом доласка краља Петра I Карађорђевића у Јагодину 1907. год. једна са мотивом простора испред цркве Св.апостола Петра и Павла припремљеног за дочек краља, док је на другој представљен краљ у шетњи парком јагодинске пиваре. Издавачи ових разгледница су Ђорђевић и Гилић. У поређењу са њиховим претходним издањима, ове разгледнице су штампане у колору и имају двојезични натпис (српски и немачки). Такође, за време поплаве у Јагодини јула 1926. год. настала је серија фотографија које су умножаване и продаване за успомену на овај догађај.

Према изгледу аверса, разгледнице Јагодине из збирке Завичајног музеја могу се поделити у четири групе: 1) са једним мотивом, 2) са два мотива, 3) са три мотива и 4) са четири мотива. Доминира формат 14 x 9 цм, а постоји један примерак спојеног савијеног низа разгледница са 12 различитих мотива ведућа града који се јављају и као појединачне разгледнице анонимног издавача. Чест је пример да исти мотив користе различити издавачи, што је посебно уочљиво на разгледницама које приказују Сквер или Железничку улицу, односно Улаз у варош. Срећу се и примерци разгледница са прештампаним издавачем и то код Милана Д. Братића које име своје фирме прештампава преко имена предузећа Vasuti - Levelezolap arusitas из Будимпеште.

За период од 1901. до 1941. евидентирано је 15 издавача. Аутори фотографија нису забележени, изузев у случајевима када је сам фотограф уједно био и издавач разгледница (фото Крата, фото Рус). Поред јагодинских издавача, разгледнице Јагодине издају и познати београдски књижари и издавачи Рајковић и Ђуковић, затим мађарско железничко предузеће за продају разгледница Vasuti - Levelezolap arusitas из Будимпеште и током Првог светског рата немачки издавачи са натписима на немачком језику.

Јагодинске разгледнице из збирке Завичајног музеја путовале су у Београд, Пожаревац, Свилајнац, Врање, Параћин, Ниш, Аранђеловац, Ужице, Буприју, Сmederevску Паланку, Багрдан, Ражањ, Крагујевац, Краљево, Куршумлију, Сарајево, али и у Мађарску, Хановер, Беч. Саопштења су писана на српском језику, изузев три на немачком и једног на француском језику.

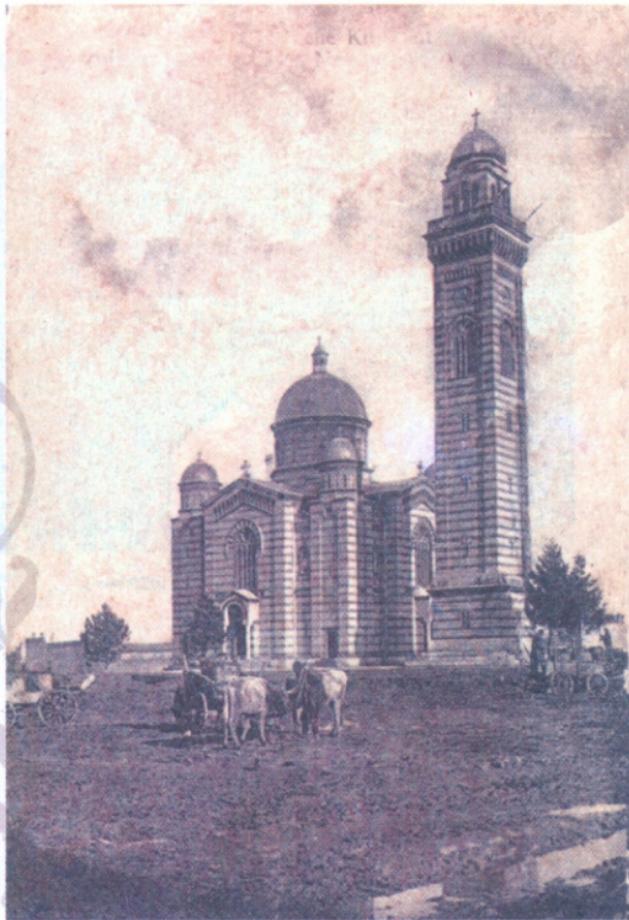
С обзиром да су од свих сликовних извора за проучавање урбаног развоја Јагодине у првој половини XX века, због своје распрострањености, највише очуване разгледнице, не треба занемарити њихову документарну вредност и употребљивост за научна истраживања. До сада су разгледнице Јагодине коришћене као илустрације, а мање као документи. Овом изложбом је први пут презентована збирка разгледница Јагодине, формирана током полуековног постојања Завичајног музеја, с циљем да стручна и шира јавност стекне увид у њено стање и квалитет. У даљем раду настојаће се да се комплетирају издавачке целине и обезбеди адекватна заштита целокупној збирци будући да разгледнице због нових облика комуникација полако излазе из употребе и постају вишеструко сведочанство не само о изгледу градова, већ и о животу њихових становника.

Јасмина Грујић
кустос - историчар уметности

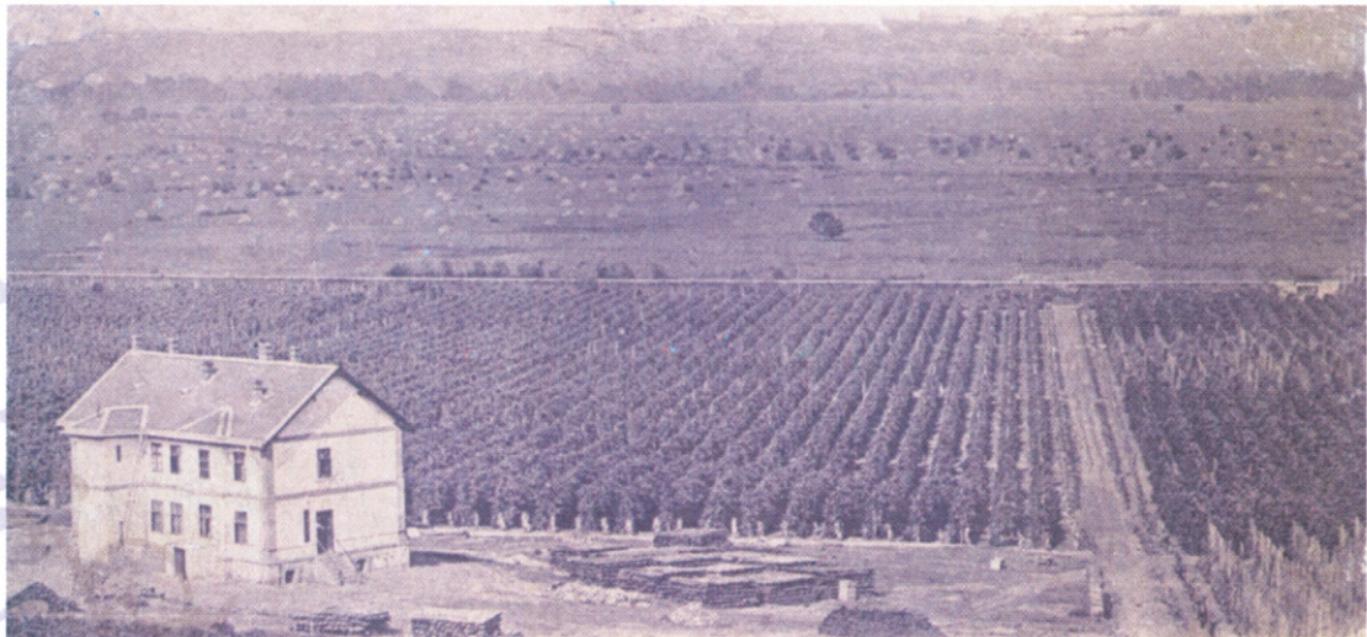

Споменик на Скверу 1932,
кат.бр. 42

Нова црква 1916,
кат бр. 72

Јагодински лозни расадник

Les céps de vigne de la commune de la ville de Jagodina

ГДЗДРАВ ИЗ ЈАГОДИНЕ

Souvenir de Jagodina

Богдан Ђорђевић је снимио

Лучине, прати доктора Краљевића, књазара из Јагодине

на имену Јагодине

Богдан Ђорђевић

Богдан Ђорђевић је снимио

Богдан Ђорђевић

Јагодински лозни расадник 1901, кат.бр. 2

Железничка станица, недатирана, кат.бр. 59

Свој каво симе да здрављес. Ми симе хвала Богу добром и чистом вазен
свима да наслаждајте пратише у здрављу пребеде. Погодак од свију.
Кланица П.И. Клефиша

Кланица П.И. Клефиша, 1905, кат.бр. 24

ЈАГОДИНА. 21. III. 1905 год
Граја Габо,
Зашто се писато не јавља.
Мислим да ја преда да
очекујеш од таде пишмо.
Пиши у соло такар појубите

И ШТАМИРАЈЕ БОРТЕВИЋА - ПУБЛИКАЦИЈА

ЛБР 516

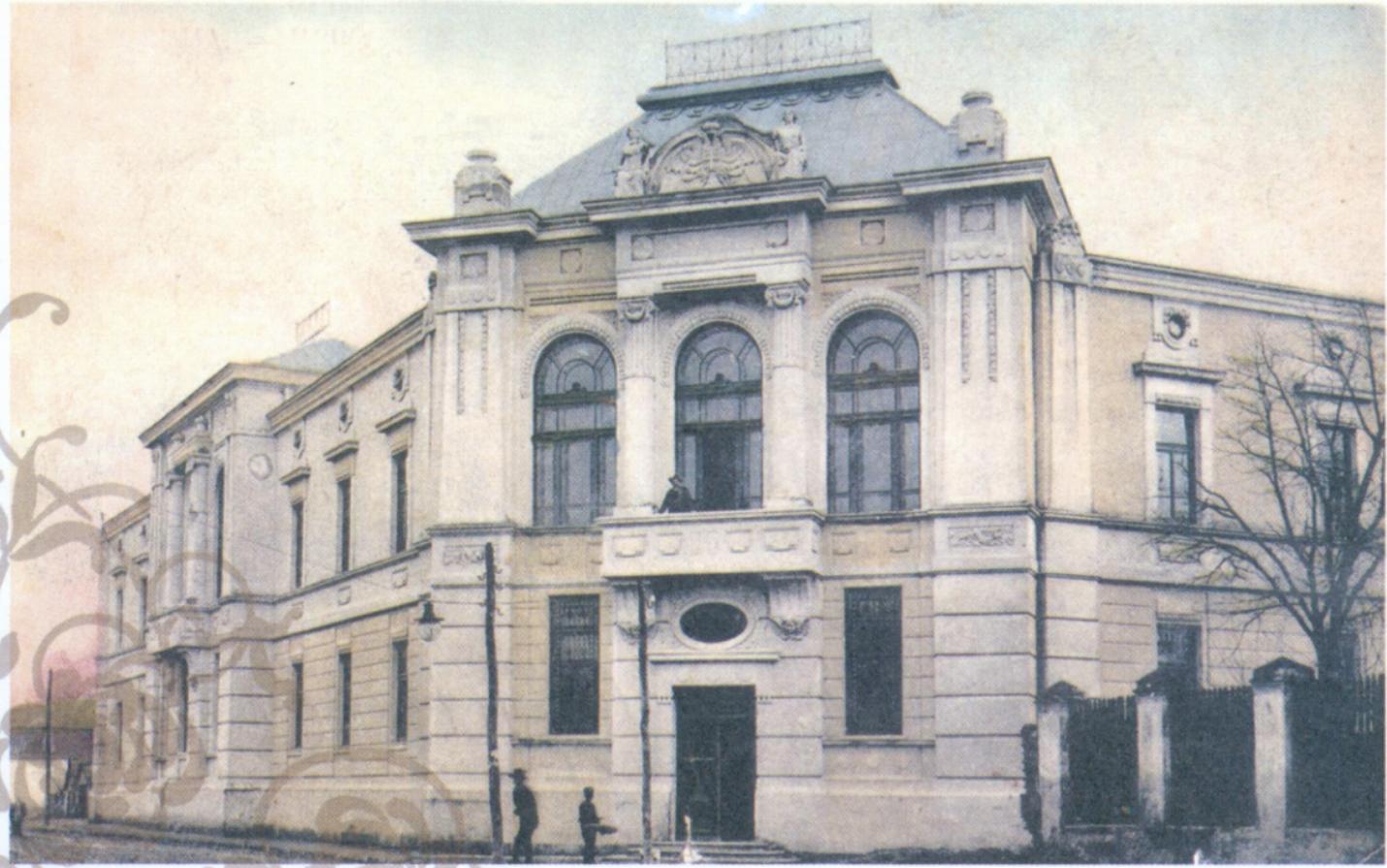
Део главне улице 1911, кат.бр. 10

Гимназија 1909, кат.бр. 55

Приликом доласка Њ.В. Краља Петра I у цркву у Јагодини,
1908, кат.бр. 25

Првостепени суд 1912, кат.бр. 56

Главна пијацица 1912, кат.бр. 58

ИЗДАВАЧИ ЈАГОДИНСКИХ РАЗГЛЕДНИЦА

1901-1914.

1. Димитрије Аранђеловић, Јагодина
2. Аранђеловић и Братић, Јагодина
3. Братић и Нишић, Јагодина
4. Ђорђевић и Гилић, Јагодина
5. Рајковић и Ђуковић, Београд

1914-1918

1. O.Papsch,Frankfurt a. Main Gartenstr. 105
2. Carl Doge,Dresden - N.12,Helgolandstr. 19

1918-1930

1. Жика Д. Костић, Јагодина
2. Крста Анђелковић - foto Крата, Јагодина
3. Vasuti - Levelezolap arusitas, Будимпешта

1930-1940

1. Милош М. Вучковић, Јагодина
2. Милан Д. Братић, Јагодина
3. Александар Лазарев - foto Рус, Јагодина
4. Љубиша М. Младеновић, Јагодина
5. Илија Ненковић, Јагодина
6. Брана Петровић - Ресавац, Јагодина

АНЂЕЛКОВИЋ КРСТА (ФОТО КРАТА), Јагодина

1. Горња Главна улица, није путовала, 13,7 x 8,7 цм, инв.бр. 122

АРАНЂЕЛОВИЋ ДИМИТРИЈЕ, књижар из Јагодине

2. Јагодински лозни расадник, 1901, 14 x 9 цм, инв.бр. 93

3. Саборна јагодинска црква и Јужни део пијаце, 1902, 14,3 x 9,3 цм, инв.бр. 94

4. Пивара Косовљанина, 1903, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 95

5. Изглед Јагодине са запада 1903, 13,7 x 9 цм, инв.бр. 96

6. Цамција и кланица, 1903, 13,9 x 8,9 цм, инв.бр. 97

АРАНЂЕЛОВИЋ И БРАТИЋ, Јагодина

7. Део главне улице, 1908, 13,7 x 8,8 цм, инв.бр. 103

8. Изглед Јагодине са запада, 1910, 13,8 x 8,8 цм, инв.бр. 104

9. Саборна црква, 1912, 8,8 x 13,8 цм, инв.бр. 295

10. Део главне улице, 1911, 13,8 x 8,8 цм, инв.бр. 296

БРАТИЋ Д. МИЛАН, Јагодина

11. Кланица Клефиш, 1930, 14,3 x 9,1 цм, инв.бр. 98

12. Нова црква, 1930, 9,2 x 14,1 цм, инв.бр. 99

13. Дом глувонемих, 1931, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 100

14. Првостепени суд, није путовала, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 101

15. Пијаца, није путовала, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 102

16. Јагодинска пивара, 1938, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 303

17. Стара црква, недатирана, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 306

БРАТИЋ И НИШЛИЋ, Јагодина

18. Општинска вага, 1913, 13,7 x 8,7 цм, инв.бр. 272

ВУЧКОВИЋ М. МИЛОШ, Јагодина

19. Јагодина (Сквер-Занатлијски дом-Гимназија-Сокалски дом-Окружни суд), није путовала,
14 x 9,1 цм, инв.бр. 105

20. Хотел Палас, није путовала, 14 x 9,1 цм, инв.бр. 106

21. Јагодина (Окружни суд- Соколски дом-Учитељска школа-Хотел Палас-

Ваздушна бања (Арачлијски поток)), није путовала, 14,1 x 9,1 цм, инв.бр. 268

ЂОРЂЕВИЋ И ГИЛИЋ, Јагодина

22. Главна улица- Саборна црква, 1902, 14 x 9 цм, инв.бр. 107
23. Главна улица- Цамија, 1903, 13,9 x 8,9 цм, инв.бр. 109
24. Кланица, П.И. Клефиша, 1905, 14 x 9,1 цм, инв.бр. 110
25. Приликом доласка Њ. В. Краља Петра I у цркву у Јагодини, 13,8 x 8,8 цм, инв.бр. 111
26. Јагодинска пивара, 1905, 14,1 x 9,2 цм, инв.бр. 269
27. Њ. В. Краљ Петар I , у парку пиваре у Јагодини, 1910, 13,8 x 8,8 цм, инв.бр. 290

КОСТИЋ Д. ЖИКА, Јагодина

28. Ђурђево брдо у Јагодни, није путовала, 13,9 x 8,9 цм, инв.бр. 112
29. Јагодина са брда, није путовала, 13,9 x 8,9 цм, инв.бр. 113
30. Првостепени суд у Јагодини, 1922, 13,9 x 8,8 цм, инв.бр. 114
31. Првопстепени суд у Јгаодини, није путовала, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 114а
32. Железничка станица у Јагодини, није путовала, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 115
33. Црква у Јагодини, није путовала, 8,9 x 13,9 цм, инв.бр. 116
34. Гимназија у Јагодини, није путовала, 13,9 x 9 дцм, инв. бр. 197
35. Основна Школа у Јагодини, није путовала, 13,7 x 9 цм,инв. бр. 119
36. Хотел Симић, 1923, 13,9 x 8,9 цм,инв. бр. 120
37. Пијаца у Јагодини, 1922, 13,9 x 8,9 цм, инв. бр. 271
38. Радња Мијајла М. Милановића, није путовала, 13,9 x 8,9 цм, инв.бр. 198
39. Општинска кућа у Јагодини, 1924, 13,8 x 8,8 цм,инв.бр. 291
40. Окружна болница у Јагодини, 1924, 13,8 x 8,8 цм,инв. бр. 302

ЛАЗАРЕВ АЛЕКСАНДАР (ФОТО РУС), Јагодина

- 41.Соколски дом, није путовала, 13,9 x 8,8 цм,инв.бр. 129

МЛАДЕНОВИЋ М. ЉУБИША, Јагодина

42. Споменик палим и изгинулим Јагодинцима од 1912-1918, 1932, 9 x 14 цм, инв.бр.130
43. Левачка чаршија и камени мост у Јгаодини, 1932, 14 x 9 цм,инв.бр. 132
44. Електрична централа и фабрика Клефиш у Јагодини, 1933, 13,9 x 9 цм, инв.бр.133
45. Железничка станица у Јагодини, није путовала,14 x 9,1 цм, инв. бр.134
46. Пијачни дан у Јагодини, није путовала, 13,0 x 9 цм,инв.бр. 135
- 47.Учитељска школа у Јагодини, није путовала, 14 x 9 цм, инв. бр. 137

48. Саборна црква у Јагодини, није путовала, 8,9 x 13,9 цм, инв.бр. 138

49. Среско начелство и Окружни суд у Јагодини, није путовала, 14 x 9 цм, инв.бр. 136

НЕКОВИЋ С. ИЛИЈА, Јагодина

50. Споменик палим ратницима и Саборна црква, није путовала, 13,9 x 9,2 цм, инв.бр. 140

51. Трговачки дом и Дом глувонемих, 1936, 9,1 x 13,9 цм, инв.бр. 141

52. Јагодина - Сквер 1938, 13,9 x 9,1 цм, инв.бр. 142

53. Хотел „Палас“, недатирана, 14,1 x 9,1 цм, инв.бр. 143

54. Јагодинска Гимназија, није путовала, 14 x 9 цм, прив. власништво

РАЈКОВИЋ И ЂУКОВИЋ, Београд

55. Гимназија, 1909, 13,6 x 8,7 цм, инв.бр. 145

56. Првостепени суд, 1912, 14,1 x 9 цм, инв.бр. 147

57. Кланица П. И. Клефиша, није путовала, 13,7 x 8,7 цм, инв.бр. 149

58. Главна пијаца, 1912, 13,6 x 8,7 цм, инв.бр. 292

59. Железничка станица, недатирана, 13,7 x 8,8 цм, инв.бр. 304

ПЕТРОВИЋ БРАНИСЛАВ РЕСАВАЦ, Јагодина

60. Учитељска школа-Гимназија-Дом глувонемих-Основна Школа, није путовала,
13,8 x 9,1 цм, инв.бр. 150

61. Хотел „Српки краљ“, - „Шарена кафана“, - Хотел „Парис“, - Хотел Михајловић, 1936
14 x 8,9 цм, инв.бр. 151

62. Хотел „Српски краљ“, - „Шарена кафана“, - Хотел „Парис“, - Хотел Михајловић, 1938
14 x 8,9 цм, инв.бр. 152

63. Јагодина - Сквер, 1937, 13,9 x 9,1 цм, инв.бр. 153

64. Јагодина - Сквер, 1937, 13,9 x 9,1 цм, инв. бр. 154

65. Краља Петра улица- Пијаца- Арачлијски поток- Књижара Ресавац, није путовала,
14,1 x 8,9 цм, инв.бр. 155

66. Болница- Окружни суд- Среско начелство- Градско поглаварство, није путовала
13,9 x 9 цм, инв.бр. 265

67. Јагодина - Сквер, 1936, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 266

68. Пивара-Фабрика Клефиш- Желизничка станица-Дом трговаца, копија, инв.бр. 267

69. Сквер-Хотел Палас-Краља Петра улица, није путовала, 13,7 x 9 цм, инв.бр. 321

ШПАДИЈЕР РИСТА, фотограф, Ђуприја

70. Главна улица, 1024, 14 x 8,9 цм, инв.бр. 161

СТРАНИ ИЗДАВАЧИ

71. Serbien, Jagodina, Gesamtansicht, није путовала, 13,5 x 8,7 цм, издавач O. Papsch, Frankfurt
a. Main Gardenstr. 105, инв.бр. 156

72. Neue Kirche mit Minarett, 1916, 8,8 x 13,6 цм, издавач непознат, инв. бр. 157

73. Jagodina - Fo-ut, 1921, 13,9 x 9,1 цм, издавач Vasuti - Levelezolaparusitas, Budapest, инв. бр. 158

74. Jagodina - Also fo-ut, 1926, 13,9 x 9,1 цм, издавач Vasuti - Levelezolaparusitas, Budapest, инв. бр. 159

75. Jagodina - Kragujevaci-ut, 1926, 13,9 x 8,9 цм, издавач Vasuti - Levelezolaparusitas, Budapest, инв. бр. 160

76. Jagodina, није путовала, издавач: Carl Doge Dresden-N. 12, Helgolandstr. 19, инв. бр. 289

НЕПОЗНАТИ ИЗДАВАЧИ

77. Црква и Општина, 1927, 13,7 x 8,8 цм, инв.бр. 123

78. Улаз у варош, 1927, 13,7 x 8,7 цм, инв.бр. 124

79. Главна улица, није путовала, 13,6 x 8,7 цм, инв.бр. 125

80. Учитељска школа, 1927-28, 13,7 x 8,8 цм, инв.бр. 126

81. Железничка улица, није путовала, 13,8 x 8,6 цм, инв.бр. 128

82. Мушка учитељска школа у Јагодини, 1903, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 162

83. Улаз у варош, 1935, 14 x 9 цм, инв.бр. 164

84. Пошта и Телеграф, није путовала, 13,7 x 8,6 цм, инв.бр. 273

85. Доња главна улица, није путовала, 13,7 x 8,6 цм, инв.бр. 293

86. Првостепени суд, 1926, 13,6 x 8,7 цм, инв.бр. 297

87. Хотел „Палас“, 1935, 13,9 x 8,8 цм, инв.бр. 199

88. Фабрика саламе П. Ј. Клефиш, није путовала, 13,5 x 8,7 цм, инв.бр. 201

89. Јагодина 1883, репродукција цртежа Владислава Тителбаха, није путовала, 13,8 x 8,7 цм, инв.бр. 294

90. Занатлијски дом, 1936, 13,6 x 8,6 цм, инв.бр. 305

91. Главна улица, није путовала, 13,9 x 8,9 цм, инв.бр. 307

92. Албум са 12 ведута Јагодине, трећа деценија XX века, 8,5 x 53,5 цм, инв.бр. 275

ФОТОГРАФИЈЕ

93. Део Главне улице за време поплаве 3. јула 1926, фото Крата, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 187

94. Улица у Јагодини за време поплаве 3. јула 1926, 1926, foto Кратат, 13,9 x 9 цм, инв. бр. 188

95. Део Главне улице за време поплаве 3. јула 1926, 1926, foto Кратат, 13,9 x 9 цм, инв.бр. 189

96. Део Главне улице за време поплаве 3. јула 1926, 1926, сигн.д.д. Јаг. ДТМ, 13,9 x 8,8 цм, инв. бр. 190

97. Део Главне улице за време поплаве 3. јула 1926, сигн.д.д. Јаг. ДТМ, 13,9 x 8,8 цм, инв. бр. 191

CIP - Каталогизација је у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

77.033(497.11 Јагодина)

069.538(497.11 Јагодина)(083.824)

ГРУЈИЋ, Јасмина

Град у музеју : разгледнице Јагодине 1901-1940 : из збирке Завичајног музеја Јагодина / [аутор изложбе и каталога Јасмина Грујић ; уредник Милица Станојевић ; дизајн Маја Тодоровић]. - Јагодина : Завичаји музеј, 2006 (Јагодина) : Папир Комерц). - [19] стр. : илустр. ; 11 x 17 cm
Тираж 500.

ISBN 86-85065-05-4

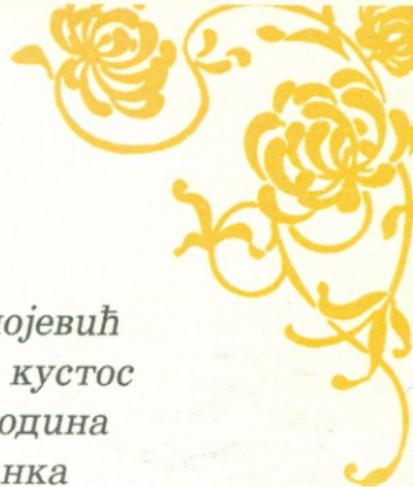
1. Станојевић, Милица

а) Завичајни музеј - Јагодина - Збирка разгледница - Изложбени каталоги

б) Јагодина - Разгледнице - Изложбени каталоги

COBISS.SR-ID 132398604

Издавач: Завичајни музеј Јагодина

Главни и одговорни уредник: Милица Станојевић

Аутор изложбе и каталога: Јасмина Грујић, кустос

Дизајн: Мара Тодоровић „ ВИКТИМ-МБ „, Јагодина

Спонзор: „ТЕХНИКА“, Смедеревска Паланка

Штампа: "ПАПИР КОМЕРЦ" Јагодина

Тираж: 500 примерака

Јули 2006.

ISBN 86-85065-05-4